

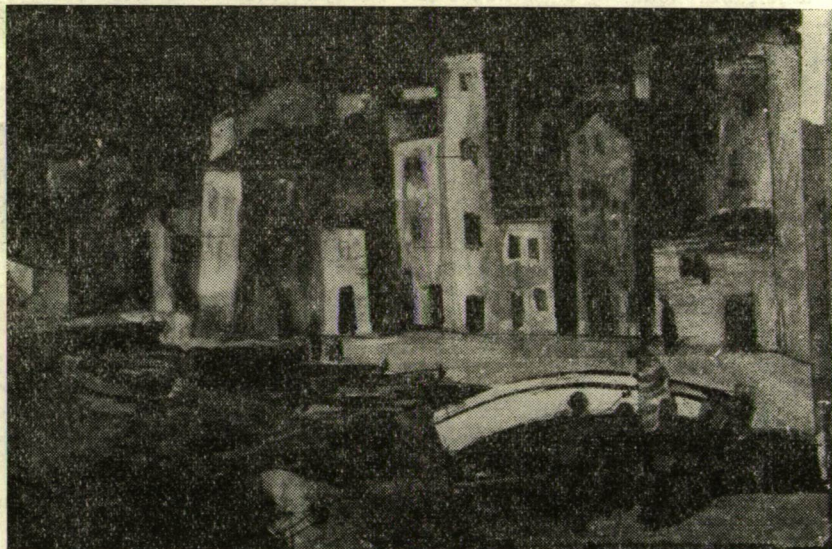
célkitűzései helytelenek.” Kesereg azon, hogy ígérnek csak a jogrend helyreállítását, „a földreformot pedig újra kaptafázzák, de még így is szorítja egyeseket”. Nincs alkotmányos rend — állítja — s a kormányzó hatásköre sincs megállapítva.

Mind Espersit, mind Könyves Kolonics bírálja Nagyatádit, a kisgazdákat, mert elárulták a parasztság ügyét. A városi képviselőtestület ülésén Könyves Kolonics Nagyatádi bűnéül rója fel, hogy „a szerzett politikai jogok megcsonkításában” közreműködött, s fedezte az erőszakos választásokat. Espersit Dózsa Györggyel állította szembe és lesújtó véleményt mondott róla: „Nagyatádi nemcsak hogy nem a kisgazdák vezére, hanem a nagybirtokosok szolgája, mert hirdetett elveit a hatalom birtokáért feladta.” Kezdenek rádöbbenni arra is, hogy az uralkodó osztály egyes csoportjainak parlamenti vitái nem mások „urak játékainál”.

Ugyanakkor illúzióiktól sem tudnak teljesen megszabadulni. Espersit úgy véli, hogy „a különféle osztályok ellentétes érdekeit össze kell egyeztetni”. A lerombolt alkotmány helyreállítását az ellenzékétől várja. Azt hiszi: ha a parlamenti választásokon az ellenzék győzne, akkor az megvalósíthatná a polgári demokráciát. Ezért követel az 1922-es terrorválasztás után demokratikus választásokat. A helyi közéletben szembefordulnak a hatalom képviselőivel, de Espersit hangsúlyozza, hogy Petrovics országgyűlési képviselőt barátjának tekinti, s bízik abban, hogy „politikai útjuk újra találkozik”.

A tények vizsgálata azt bizonyítja tehát, hogy József Attila makói értelmiségi pártfogói az illúziókkal vegyes kispolgári ellenzéki eszmét, a polgári liberalizmus és népszerűség, a humanizmus eszméit képviselték és hirdették. Az ellenforradalom első éveinek csalódásai és nehéz felismerései után kemény indulatú ellenzéki küzdelmet folytattak, bár e küzdelmük megmaradt az ellenforradalmi rendszer engedélyezte keretek között.

Mindez nem cáfolja pozitív szerepüket, hiszen ellenzéki liberális eszmék, humanizmusuk, a fehérterror elleni bátor kiállásuk, politikai küzdelmük elegendő volt arra, hogy az ellenforradalom dermedt világában eszmei bátorítást nyújtsanak az éllettől, a jövővel viaskodó, a lázadó verseket író diákköltőnek, József Attilának.

Ezüst György: Jugoszláv táj